

Crònica de l'*XIè Congrès de la European Society for the History of Science*.
Barcelona, 4 al 7 de setembre de 2024.

Del 4 al 7 de setembre de 2024 es va celebrar a Barcelona l'*XI Congrès de la European Society for the History of Science (ESHS)*, a les instal·lacions del Campus de la Ciutadella de la Universitat Pompeu Fabra. Aquest esdeveniment va suposar el retorn a la «normalitat» després de la pandèmia de la COVID-19, seguint el model de congrés íntegrament presencial que es va dur l'ESHS a Brussel·les el 2022. El congrés va ser possible gràcies a l'esforç del comitè organitzador, format per 16 membres, la majoria dels quals provinents d'universitats i institucions de recerca dels Països Catalans. Aquesta era la segona vegada que Barcelona acollia el congrés de l'ESHS. El primer va tenir lloc l'any 2010, organitzat en exclusiva per la Societat Catalana d'Història de la Ciència i de la Tècnica (SCHCT).

El congrés de l'ESHS 2024 va representar un esforç col·lectiu i un moment molt important per tota la comunitat d'historiadors i historiadores de la ciència dels Països Catalans. Cap dels organitzadors havíem participat en l'organització del congrés del 2010. Tanmateix, vam beneficiar-nos dels consells de les companyes i companys que hi havien participat, així com dels consells i observacions d'aquells que no es van implicar directament en els aspectes organitzatius.

Malgrat que, en aquesta ocasió, la conferència no va ser organitzada en exclusiva per la SCHCT, va donar-hi suport i el seu president, Jesús Català, va ser un dels quatre coordinadors del comitè científic i organitzador. El congrés va comptar amb el suport econòmic de l'Institut d'Estudis Catalans (a través de la SCHCT), l'Ajuntament de Barcelona, el Departament d'Humanitats de la Universitat Pompeu Fabra, l'Institut d'Història Jaume Vicenç Vives i el GRIMSE, el Grup de Recerca sobre Imperis, Metròpolis i Societats Extraeuropees (UPF). La Universitat Pompeu Fabra va aportar el personal tècnic i administratiu i la infraestructura per a l'esdeveniment.

Nou estudiants de grau, màster i doctorat van ajudar-nos durant els quatre dies del congrés i es van contractar quatre tècnics per aju-

dar els participants en l'ús dels equips audiovisuals. Ens va interessar especialment implicar el nostre alumnat en el projecte intel·lectual, convidant-los que assistissin a les sessions del congrés i interactuessin amb altres participants. L'estreta col·laboració amb el consell directiu de l'ESHS va ser crucial. Roberto Lalli, secretari de l'ESHS, va exercir de *liaison officer* entre el consell directiu i el comitè organitzador, anomenat informalment «Comitè de l'Acció Paral·lela», en referència al comitè encarregat d'organitzar la commemoració dels 70 anys del regne de l'emperador a *L'home sense atributs*, la inacabada obra mestra de Robert Musil. El comitè també va rebre suggeriments de Brigitte van Tiggelen, una de les presidentes del comitè científic i organitzatiu del congrés de l'ESHS de Brussel·les el 2022.

Per garantir una avaluació científica àmplia i inclusiva, un comitè científic paritari i internacional de 54 investigadors va revisar les propostes per simposis i les presentacions individuals, contribuint així a l'èxit del congrés.

El tema, *Science, Technology, Humanity, and the Earth*, va ser escollit per convidar les historiadores i els historiadors de la ciència a reflexionar sobre el passat i abordar, a la vegada, els reptes del present, sobretot els relacionats amb la crisi ambiental i les guerres. Tot evitant mantenir una perspectiva fixa, vam convidar els participants a emmarcar la seva recerca en el context de les emergències globals contemporànies. La invasió russa d'Ucraïna, la primera guerra a gran escala a Europa des dels conflictes balcànics dels anys noranta, ha amenaçat el projecte de pau estable a Europa, el qual era el nucli del procés d'integració europea i de la creació de la Unió Europea després de la Segona Guerra Mundial.

La relació entre la guerra i el medi ambient no és una preocupació nova. En el seu discurs de 1971 a la Conferència de les Nacions Unides sobre el *Human Environment* a Estocolm, Olof Palme va posar de manifest les profundes connexions entre la degradació ambiental, la desigualtat global i la guerra del Vietnam. En la seva conferència, el president electe de l'ESHS, Simone Turchetti, va demanar a les historiadores i als historiadors de la ciència que consideressin la desigualtat global en la seva recerca.

El congrés va reunir 556 ponents (a més de participants) de 40 països dels cinc continents, reunits al Campus de la Ciutadella de la Universitat Pompeu Fabra. Per afavorir una participació àmplia, vam ser molt flexibles en relació amb les dates límit i vam abstenir-nos d'augmentar les quotes d'inscripció al congrés, malgrat la decisió de l'ESHS d'augmentar les quotes de soci a 40 € per als membres de ple dret i a 20 € per als estudiants (subscripcions de dos anys). No vam imprimir el programa per reduir els costos i l'impacte ambiental. D'aquesta manera, el programa en línia es va poder actualitzar diàriament. A més, l'Institut d'Estudis Catalans va oferir 15 beques addicionals per a estudiants i investigadors amb recursos limitats, complementant les 15 beques que ja oferia l'ESHS.

Molts han sigut els simposis organitzats per investigadores i investigadors dels Països Catalans i en uns quants d'altres hi van participar com a ponents.

Pel que fa als temes que s'han tractat al congrés, hi trobem un equilibri entre temes més clàssics relacionats amb la història de la física, l'astronomia, la química, la biologia i les ma-

temàtiques, amb interessos recents relacionats amb la diplomàcia científica, el gènere, les qüestions ambientals, la cultura material, les pràctiques visuals, les comunitats científiques i la relació entre ciència i govern o nació. A més, el congrés va comptar amb una gran quantitat de xerrades relacionades amb la història de les ciències humanes, un àmbit que fa només un parell d'anys estava totalment absent.

El lloc on es fan les conferències de l'ESHS influeix en el tipus de participants. Així, malgrat els esforços esmentats, la participació es va concentrar a l'Europa occidental, amb Espanya –com a país d'acollida– amb el 18 % dels assistents. Els investigadors d'Alemanya, Itàlia, el Regne Unit, Portugal i França els van seguir de prop en nombre.

Voliem tenir un congrés que estigués ben arrelat a la ciutat de Barcelona. El Campus de la Ciutadella de la UPF oferia una posició privilegiada en aquest sentit, ja que es troba en un indret cèntric de la Vila Olímpica, un barri totalment reestructurat per als Jocs Olímpics de 1992, situat al costat d'importants espais científics com el Parc de Recerca Biomèdica. Vam facilitar als participants informació sobre els espais de ciència de Barcelona, alguns dels quals estaven representats a les imatges de la pàgina web del congrés.

Abans d'inaugurar el congrés el matí del 4 de setembre, vam organitzar visites a dos llocs significatius de la ciència a Barcelona. Laura Valls va portar una vintena de participants al Museu Martorell, obert l'any 1882 com a museu de arqueologia i ciències naturals (avui forma part del Museu de Ciències Naturals de Barcelona). El recorregut per l'exposició *Natura o cultura* va significar una oportunitat per veure l'edifici recentment restaurat i conèixer la seva història local i global. El recorregut va apuntar a alguns dels monuments del Parc de la Ciutadella, inclosa l'escultura del mamut. En la seva fundació, el parc es va concebre com un espai de divulgació científica. El recorregut pel Zoo de Barcelona, situat a pocs metres del recinte del congrés, va suposar una bona oportunitat per conèixer els antics animals cèlebres del zoo, com l'elefant Avi i l'estrella del zoo, el Floquet de Neu. Els participants van parlar amb Oliver Hochadel de l'entrecreuament entre la història del zoo i la història de Barcelona i Espanya des de la seva fundació el 1892.

A més, la professora Eva March, directora de la Càtedra Tàpies de la UPF, va mostrar als participants el patrimoni històric i cultural del Campus de la Ciutadella: l'Espai Tàpies, la Sala de Reflexió i el Dipòsit de les Aigües. A l'Espai Tàpies s'exposen unes obres originals d'Antonio Saura i Antoni Tàpies i s'hi troba La Galeria, una mostra digital de diverses obres encarregades a reconeguts artistes contemporanis internacionals, i un vídeo de Tàpies treballant a la Sala de Reflexió. La Sala de Reflexió és una capella laica de 500 m³, que conté obres de Tàpies com el *Díptic de la Campana* (1991, 3 x 5 m) i l'escultura *Serp i plat* (1996, bronze i acoblament). El Dipòsit de les Aigües va ser construït per l'arquitecte Josep Fontserè. Els càlculs estàtics els va fer el jove Antoni Gaudí. El Dipòsit de les Aigües era una antiga torre d'aigua amb forma de sala hipòstila que recordava la Cisterna Basílica d'Istanbul. Un laberint d'arcs de 14 metres d'alçada ofereix un espectacular joc visual sobre la història de l'arquitectura. Actualment acull una gran sala de lectura de la Biblioteca de la UPF.

Durant el congrés, diverses editorials (Brill, Brepols, Birkhäuser, Anillos de Sirio, Royal Society) van mostrar els seus llibres i productes. També hi havia una taula especial, la taula de «Llibres en circulació», on els participants podien deixar els seus llibres i decidir si volien donar-los a les companyes i companys o a la biblioteca de la universitat. El matí del 4 de setembre, abans de l'inici oficial del congrés, el Science History Institute de Filadèlfia va oferir un *brunch* a l'Early Career Network de l'ESHS.

El congrés es va inaugurar amb les tres *early career lectures*, les conferències plenàries impartides per investigadores i investigadors que es troben a l'inici de la seva carrera. Enguany, una comissió de l'ESHS va seleccionar dos investigadors d'universitats catalanes: la Beatrice Falcucci, de la Universitat Pompeu Fabra, que va parlar d'«European museums and human remains. Towards an ethical scientific display», i el Santiago Gorostiza, de l'Institut d'Història de la Ciència de la Universitat Autònoma de Barcelona, que va parlar sobre «Shared battlegrounds: militarized landscapes and ecocide at the crossroads of history of science and environmental history». La tercera ponent va ser la Jenny Bulstrode, de la University College London, que va parlar sobre «Material cultures and indigenous knowledges in colonial networks». Karine Chemla va rebre el premi Gustav Neuenschwander i va pronunciar la seva conferència el 5 de setembre sobre «The intertwining of mathematical practice and knowledge. Understanding Qin Jiushao's work in its context». Durant el congrés van tenir lloc les reunions de la STAND Commission, la STAND Early Career Network, el Women and Gender in Science, i l'Early Career Network. També va organitzar-se una reunió dels membres institucionals de l'ESHS. El Consell Europeu de Recerca va presentar els seus projectes, així com *Centaurus*, la revista oficial de l'ESHS. Per part de la SCHCT, es va presentar la revista *Actes* i el projecte Sabers en Acció.

A través de comentaris informals, vam rebre molts agraïments, però també algunes observacions crítiques que seran útils als organitzadors, a tota la comunitat d'historiadores i historiadors dels Països Catalans, així com als organitzadors del futur congrés de l'ESHS que tindrà lloc a Edimburg l'any 2026 i s'organitzarà en col·laboració amb la History of Science Society. En retrospectiva, Barcelona 2024 va reafirmar l'increïble dinamisme i vitalitat de la comunitat investigadora al voltant de la European Society for the History of Science.

Jesús Català, Universidad de Alcalá de Henares, president de la Societat Catalana d'Història de la Ciència i de la Tècnica, <https://orcid.org/0000-0001-5713-725X>

Daniele Cozzoli, Universitat Pompeu Fabra, <https://orcid.org/0000-0001-6749-8841>

Oliver Hochadel, Institució Milà i Fontanals, CSIC, <https://orcid.org/0000-0002-4983-1118>

Annette Mülberger, Rijksuniversiteit Groningen, <https://orcid.org/0000-0002-7260-9734>